

ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО ЗДОРОВ'Я ЯК СИСТЕМОТВОРЧА СКЛАДОВА ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ

VALUABLE ATTITUDE TO HEALTH AS A SYSTEM-BUILDING COMPONENT OF VALUE ORIENTATIONS OF THE PERSONALITY

У статті розкрито сутність поняття “ціннісне ставлення”, Ціннісна ієрархія”. Доведено, що турбота про здоров'я у ранньому віці сприяє становленню здорового способу життя у дитини.

Ключові слова: цінності, ціннісні орієнтації, ціннісне ставлення, здоров'я.

The article reveals the essence of the notion of “value attitude”, a “valuable hierarchy”. It is proved that health care at an early age promotes the development of a healthy lifestyle in a child.

Key words: values, values orientation, value attitude, health.

Постановка проблеми. Вимоги сучасності потребують переорієнтації змісту виховання підростаючого покоління, зміщення акцентів на створення умов для поступального, повноцінного, всебічного розвитку особистості. Для того, щоб навчити дітей жити, успішно діяти у світі, самовизначитися у ньому, необхідно сформувати у них, починаючи з дошкільного віку, ціннісне ставлення до себе, свого образу “Я”, одним із компонентів якого є “Я – здоровий”.

Підґрунтям вищезазначеного змісту є визнання провідної ролі дошкільного дитинства у становленні особистості, формуванні в дитини ціннісного ставлення до самої себе, здатності певним чином впливати на умови життєдіяльності, усвідомлювати власне “Я”, що підтверджують дослідження І. Беха, Л. Божович, Д. Ельконіна, О. Запорожця, О. Кононко, В. Котирло, С. Кулачківської, С. Ладивір, В. Мухіної, Т. Пироженко та ін.

Концептуальною ідеєю є визнання того, що ціннісне ставлення до власного здоров'я в дітей старшого дошкільного віку є складним новоутворенням. Воно характеризується наявністю в дошкільників необхідних знань про основи здоров'я, мотивації щодо його збереження, усвідомлення цінності здоров'я, навичок здорового способу життя.

Метою статті є вивчення змісту поняття “ціннісне ставлення” в період дошкільного дитинства.

Виклад основного матеріалу. Для розкриття сутності поняття “ціннісне ставлення”, визначення його структурних компонентів проведено аналіз дефініцій: “цінність” і “ставлення” з опорою на “теорію цінностей” (Б. Ананьєв, С. Анисимов, Л. Архангельський) та ін. і “теорію ставлень” (О. Лазурський, В. М'ясищев) та ін. Розглянуто поняття, що мають з ними безпосередній змістовий зв'язок: “особистісна цінність”, “ціннісна орієнтація”, а також дефініцію “формування”. Формування соціальної якості (до якої відноситься і ціннісне ставлення до власного здоров'я) –

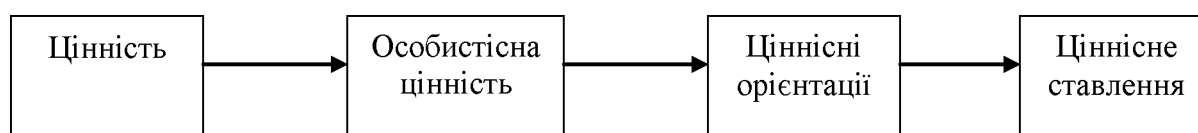
один із видів розвитку, зміна якісного стану особистості, яка залежить головним чином від зовнішніх впливів.

У філософській, соціологічній і психологічній літературі термін “цінність” використовується для визначення культурного і соціального значення для людини певних предметів і явищ дійсності. Предмети діяльності людини, суспільні відносини, а також природні явища, які мають вплив на життєдіяльність індивіда, виступають у якості “предметних цінностей” як об’єктів ціннісного ставлення. Способи і критерії, на основі яких відбувається оцінювання відповідних явищ, закріплюються в суспільній свідомості і культурі як “суб’єктні цінності”. Вони є орієнтирами діяльності людини.

За трактуванням, поданим у психологічному словнику [15, с. 597], соціальні цінності в результаті засвоєння їх людиною в процесі життєдіяльності входять в її психологічну структуру у формі особистісних цінностей. У кожній особистості формується власна специфічна ієрархія цінностей, яка виступає в якості сполучної ланки між духовною культурою суспільства і духовним світом особистості. Особистісні цінності відображаються у свідомості у формі ціннісних орієнтацій і виступають джерелом мотивації її поведінки. Послідовність розвитку ціннісного ставлення подано на схемі 1.1.

Схема 1.1

Поетапний розвиток ціннісного ставлення

Отже, категорія “ціннісне ставлення” є складним новоутворенням, яке ґрунтується на взаємозв’язку таких дефініцій, як цінність, особистісна цінність, ціннісні орієнтації.

Визначенню сутності категорії “цінність”, осмисленню і розкриттю впливу ціннісних новоутворень на розвиток особистості, її життєдіяльність і поведінку присвячено дослідження таких відомих сучасних філософів і психологів: Б. Ананьєва, І. Беха, А. Здравомислова, О. Леонтьєва, С. Рубінштейна, Н. Чавчавадзе та ін.

У працях видатних психологів Б. Ананьєва і С. Рубінштейна в якості провідної, системоутворючої характеристики особистості виділяються її ціннісні новоутворення. Так, Б. Ананьєв розглядає цінності і ціннісні новоутворення як основні, “первинні” якості особистості, які визначають мотиви поведінки і формують характер людини. С. Рубінштейн, вивчаючи динаміку розвитку особистості, пов’язує її з формуванням ціннісних орієнтацій.

Н. Чавчавадзе, поділяючи думку Б. Ананьєва, детальніше розкриває вплив цінностей на спосіб і характер діяльності особистості. Учений вважає, що домінантою в діяльності людини може бути цінність, яка здатна задовольнити ту чи іншу потребу або зробити життя усвідомленим, достойним. Н. Чавчавадзе наголошує, що цільова детермінація діяльності людини – ціннісна детермінація [14, с. 65]. Відповідно до даного визначення доцільно спрямувати педагогічний процес в дошкільних навчальних закладах таким чином, щоб детермінантою діяльності дітей було збереження і зміцнення власного здоров’я як усвідомленої цінності.

Процес формування цінностей розкриває у своїх дослідженнях А. Здравомислов, який висвітлює його у взаємозв’язку з поняттями “потреби” та “інтереси”. У результаті експериментальної діяльності вчений виявив, що в духовній сфері

“стимули та причини діяльності людини отримують подальший розвиток: потреби, перетворені в інтереси, у свою чергу, “перетворюються” в цінності” [6, с. 160]. Виходячи з цього положення, можна стверджувати, що, формуючи в дітей старшого дошкільного віку розуміння здоров’я як цінності, педагоги мають створити умови для активізації їхньої природної потреби – бути здоровими, а також для виникнення інтересу до засобів підтримання здоров’я.

Ціннісні стимули мають важливе значення в різних сферах життєдіяльності та в задоволенні індивідуальних потреб особистості. Загальноприйнятим у суспільній практиці є поділ цінностей на дві групи: матеріальні, що пов’язані з практичними потребами, і духовні, вищі потреби особистості, а саме: наукові, соціально-політичні, естетичні, моральні тощо. Боришевський до духовних цінностей відносить і валеологічні. Актуальною для нашого дослідження є думка автора, що детермінація валеологічних цінностей виявляється у відповідальному ставленні особистості до власного здоров’я. Лише та людина може повністю реалізувати фізичні та психічні можливості організму, яка з дитинства набуває навичок здорового способу життя. Турбота про власне здоров’я стає не тільки особистою справою індивіда, а й проявом відповідальності перед суспільством, державою [4, с. 25]. У свою чергу, Н. Бердяєв, С. Бубнова категорію “здоров’я” відносять до матеріальних цінностей [5, с. 40]. У зв’язку з наявністю різних поглядів на здоров’я як цінність доречно навести класифікацію цінностей, запропоновану З. Плохій:

- *особистісні цінності* (цінності, що стосуються особистого життя);
- *цінності сімейного життя* (цінності, що регулюють родинне життя);
- *громадянські цінності* (цінності, на основі яких вибудовується сфера суспільно-громадських стосунків);
- *національні цінності* (цінності, що характеризують особливості життя певної національності та державного устрою);
- *абсолютно вічні цінності* (цінності, що акумулюють досвід усього людства і є еталоном його буття)

Враховуючи подану класифікацію, можна визначити, що здоров’я – це цінність, яка правомірно належить до всіх ціннісних категорій і є актуальною в різноманітних сферах людського життя.

Аналіз літературних джерел засвідчив, що коли певна суспільна цінність, об’єкт чи явище набувають для індивіда особистісного смислу, стають особистісно значимими, то вони переходять у категорію “особистісної цінності”, яка проектує в подальшому поведінку індивіда. Питання формування особистісних цінностей знайшло відбиток у дослідженнях І. Беха. За визначенням ученого, особистісна цінність – це “психологічне новоутворення, що виражає найбільш безпосередньо значущу для суб’єкта узагальнену форму довкілля, через ставлення до якої він виділяє, усвідомлює і утверджує себе, своє “Я”, і в результаті цього дана сфера стає простором його діяльності [2, с. 11]”. Учений доводить, що процес усвідомлення особистістю своїх якостей зводиться до того, що кожна особистісна якість виражає певне ставлення, тобто конкретну дію, яка знаходить відбиток у вчинках.

Таким чином, відповідно до даного визначення можна припустити, що дитина, у якої буде сформоване сприйняття власного здоров’я як особистісної цінності, намагатиметься свідомо коригувати свою поведінку щодо здорового існування. Результат буде досягнуто за умови побудови педагогічного процесу з урахуванням завдань, спрямованих на формування ціннісного ставлення до власного здоров’я в дітей старшого дошкільного віку згідно з вимогами сучасної науки. На думку І. Беха,

виховна тактика щодо рівня розвитку особистісних цінностей має полягати в забезпеченні їх прояву як ставлення, що не має чітко окреслених меж. При цьому шлях формування особистісних цінностей, який може бути успішно методично інструментований науково обґрунтованою виховною технологією, має полягати у сходженні від конкретного до загального [3, с. 14]. Тобто першочерговим завданням дошкільної освіти має бути формування в дітей старшого дошкільного віку усвідомлення цінності *власного* (курсив наш) здоров'я з тим, щоб у подальшому підвести їх до розуміння цінності здоров'я тих, хто їх оточує, а також цінності здоров'я для суспільства.

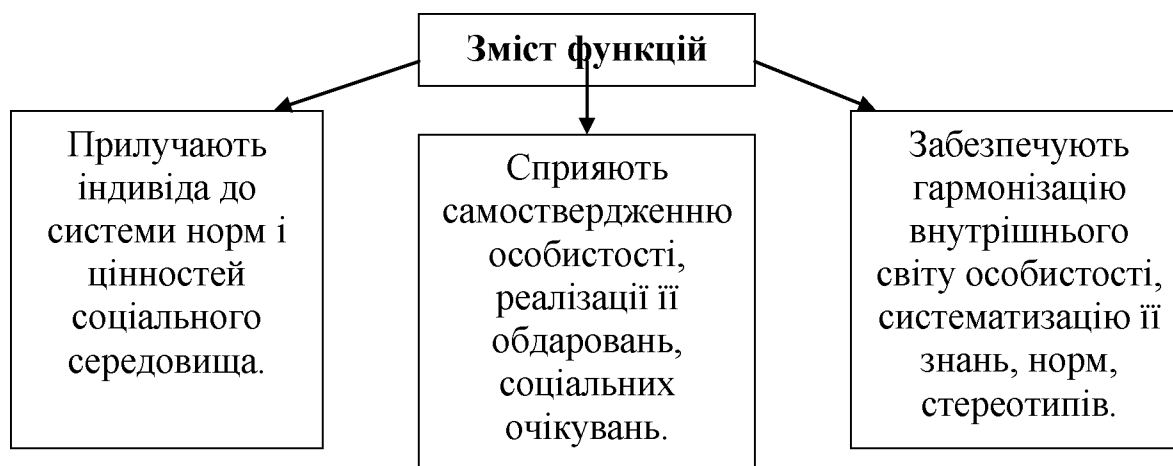
Розглядаючи категорію “цінність”, доцільно розкрити пов'язане з нею поняття “ціннісні орієнтації”. Ціннісні орієнтації з філософської та психологічної точок зору є важливим елементом внутрішньої структури особистості, який виражається у вибіркового ставленні людини до матеріальних і духовних цінностей. Це система установок, переконань, яка формується при засвоєнні соціального досвіду і закріплюється життєвим досвідом індивіда. Сукупність сформованих ціннісних орієнтацій утворює основу свідомості, яка забезпечує стійкість особистості, дотримання певного типу поведінки і діяльності, що виражається у спрямованості її потреб та інтересів. У структурі діяльності вони тісно пов'язані з її пізнавальними та вольовими сторонами. У силу цього ціннісні орієнтації виступають чинником, який регулює поведінку особистості.

Аналіз літератури показав, що ряд науковців (О. Леонт'єв, Я. Поторій, С. Рубінштейн, В. Сайко, О. Шорохова та ін.) досліджували соціально-психологічну природу ціннісних орієнтацій, визначали їх вплив на самосвідомість, особистісний розвиток та життєдіяльність індивіда.

Вибравши об'єктом дослідження функціональний аспект ціннісних орієнтацій, Я. Поторій виявив, що вони мають здатність пробуджувати інтерес, спрямований на конкретний вид діяльності. Зміст соціальних функцій ціннісних орієнтацій, розроблений Я. Поторієм, поданий на схемі 1.2.

Схема 1.2

Соціальні функції ціннісних орієнтацій (за Я.Поторієм)

Таким чином, ціннісні орієнтації сприяють адаптації особистості до соціуму, а також розкриттю її внутрішніх якостей, здібностей, що варто враховувати в роботі з дітьми старшого дошкільного віку.

Підтвердження цієї думки знаходимо в О. Шорохової, яка досліджувала вплив ціннісних орієнтацій на особистісний розвиток людини. Автор вважає наявну систему ціннісних орієнтацій важливою характеристикою особистості і показником її сформованості. Ступінь розвиненості ціннісних орієнтацій, особливості їх становлення дозволяють дати оцінку рівню розвитку особистості, цілісність і стійкість якої “виступає як стійкість її ціннісних орієнтацій [16, с. 9]”. Проектуючи даний умовивід на наше дослідження, можна визначити, що зорієнтованість старших дошкільників на здорове існування в соціумі забезпечить стимулювання їхнього особистісного розвитку на вищій рівень.

Вивчення вищезазначених досліджень дало змогу констатувати, що від розкриття особливостей процесу розвитку і специфіки впливу ціннісних орієнтацій залежить визначення шляхів формування особистості, у тому числі утвердження її активної соціальної позиції. Особливого значення це питання набуває в процесі виховання дітей старшого дошкільного віку, оскільки це є етап підготовки їх до навчання у школі. Аналіз даних стосовно сформованості ціннісних орієнтацій дітей у період переходу з дошкільного до молодшого шкільного віку, отриманих В. Сайко, показав, що у віці 5–6 років виділяються ціннісні орієнтації, відбувається їх емоційне засвоєння, яке закріплюється в діяльності і поступово знаходить адекватно вмотивоване вираження. Показово, що якісні відмінності ціннісних орієнтацій дітей (їх компонентів) чітко простежуються саме в цей період. Це виражається у ставленні дитини до себе, до інших людей, у розумінні і сприйнятті соціальних, моральних цінностей [12, с. 67–69].

Тож, виходячи з вищезазначеного, можна констатувати, що сформованість в особистості системи ціннісних орієнтацій сприяє її внутрішньому розвитку, забезпечує можливість адекватного існування в соціумі, що виражається в певному її ставленні до навколишнього світу.

На формування ціннісного ставлення до власного здоров'я в дітей старшого дошкільного віку особливий вплив мають соціальні чинники. Перш за все – це ставлення суспільства до здоров'я як до цінності. Таке ставлення дитина сприймає через поведінку дорослих, що її оточують, а також розкриття здоров'язберігаючої тематики в літературних творах, народних та сімейних традиціях тощо. Адже, за визначенням О. Запорожця, “соціальне середовище – це не просто необхідна зовнішня умова (поряд з повітрям, теплом). Це справжнє джерело розвитку, оскільки саме в ньому “записана” програма того, які психічні здібності мають у дитини виникнути, і визначені конкретні засоби для “переводу” цих здібностей із соціальної форми в процесуальну індивідуальну [1, с. 88]”.

У свою чергу, наявність особистісних цінностей забезпечує вибіркове ставлення людини до дійсності, що виявляється у формі ціннісних орієнтацій, які сприяють визначенню мотивації поведінки і в комплексі з іншими складовими готують підґрунтя для виникнення ціннісного ставлення.

Змістовий зв'язок ціннісних категорій розкрито в табл. 1.1.

Змістовий зв'язок ціннісних категорій

	Цінність	Особистісна цінність	Ціннісні орієнтації	Ціннісне ставлення
Природа виникнення	Виникає в процесі перетворення потреб та інтересів	Формується у процесі набуття цінністю особистісної значимості для людини.	Формуються при засвоєнні індивідом соціального досвіду.	Виникає в процесі пізнавальної та практичної діяльності.
Функції	Визначає мету діяльності	Спонукає до діяльності в особистісно-значущій сфері дійсності	Детермінують мотивацію діяльності особистості.	Регулює стиль поведінки, який проявляється в діяльності.

Виходячи з вищезазначеного, передбачаємо, що, формуючись, ціннісні новоутворення будуть стимулювати особистісне зростання дитини і сприяти розвитку її ставлення до певної цінності на більш свідомому і високому рівні.

Проблему ставлення в контексті цінностей особистості розглядали С. Анисимов, І. Бех, В. Бойко, О. Кононко, Б. Ломов, С. Лупінович, С. Рубінштейн, О. Смакула та ін. Науковці акцентували увагу на різних аспектах ціннісного ставлення.

Працюючи в даному напрямі, розглядаючи особистість як суб'єкт ціннісного ставлення, В. Бойко розкриває взаємозв'язок між власними якостями особистості і якостями цінності, що засвоюється. З точки зору автора ціннісне ставлення виникає в тому випадку, коли у процесі пізнавальної і практичної діяльності якості цінності, яка засвоюється, починають збігатися з потребами та інтересами людини, впливають на її розвиток, стають обов'язковою умовою її життєдіяльності. Це визначення, на нашу думку, може стати підґрунтям для побудови методики формування ціннісного ставлення до власного здоров'я в дітей старшого дошкільного віку.

І. Бех розкриває ставлення людини до самої себе як “осмислене ставлення до власних суб'єктивних утворень (ставлень), тобто до особистісних властивостей”. Під час цілеспрямованого виховного впливу відбувається процес створення “Я”, що визначає соціальну та індивідуальну цінність життя кожної людини [3, с. 213].

Актуальними для нашого дослідження є висновки відомого сучасного психолога О. Кононко, яка розглядає поняття ціннісного ставлення до себе в контексті динаміки розвитку особистості дошкільника. Автор вказує, що кожна зміна ставлення дитини до навколишнього світу та самої себе є новим етапом у розвитку її свідомості і самосвідомості, пов'язана з тим, як саме дитина вирізняє себе з довкілля, як із ним співвідноситься [8, с. 12]. На думку О. Кононко, “ціннісне ставлення – активна спрямованість дитини на щось, яка базується на визначенні її високої об'єктивної значущості та суб'єктивного особистісного смислу [7, с. 196]”. Цей умовивід був обраний за основу під час формулювання в нашому дослідженні робочого визначення поняття “ціннісне ставлення до власного здоров'я” в контексті його формування в дітей старшого дошкільного віку.

Умовою для формування ціннісного ставлення є здобуття особистістю знань з певної галузі, емоційне усвідомлення мотивів важливості цієї цінності і вміння

регулювати поведінкову реакцію. Тобто “ціннісне ставлення” є складним новоутворенням особистості, у якому в органічній єдності взаємодіють інтелектуальні, емоційні, мотиваційні і вольові процеси, що відіграють важливу роль у формуванні ціннісного ставлення. Це відповідає таким структурним компонентам ціннісного ставлення:

- когнітивно-інтелектуальному;
- емоційно-мотиваційному;
- поведінково-діяльнісному.

У педагогічному процесі, орієнтованому на формування ціннісного ставлення до власного здоров'я в дітей старшого дошкільного віку, суттєвого значення набуває стимулювання розвитку *когнітивно-інтелектуального компонента* ціннісного ставлення, адже знання є основою свідомого ставлення дошкільників до навколишньої дійсності і до самих себе.

В. Сухомлинський підкреслював, що “без оволодіння науковими знаннями неможливі ні праця, ні елементарна культура людських стосунків. Процес пізнання навколишньої дійсності є нічим незамінним емоційним стимулом думки. Для дитини дошкільного віку цей стимул відіграє виключно важливу роль [13, с. 22–23]”.

Успішність пізнавального процесу в значній мірі залежить від наявності інтересу, який, за визначенням В. М'ясищева, є одним із видів ставлення і перебуває в певному співвідношенні з усвідомленням важливості пізнавальної діяльності [10, с. 151]. Інтерес спонукає індивіда звертати увагу на конкретні об'єкти і явища навколишнього світу з метою їх пізнання або на виконання певного виду діяльності. Педагог має зацікавити дітей темою, що розглядається, не подаючи їм готові знання, а створивши умови для дослідницької діяльності, самостійного пошуку дошкільниками розв'язання визначених проблем. Таким чином, облаштування відповідного середовища для самостійної оздоровчої діяльності дітей буде також однією з умов формування в дошкільників ціннісного ставлення до власного здоров'я.

Когнітивно-інтелектуальний компонент передбачає наявність двох підсистем: уже засвоєні (цілеспрямовано або стихійно) знання, уміння, навички, на яких ґрунтується вивчення нового, і власне нові знання та способи дій, які є об'єктом засвоєння. Нові знання мають нести в собі необхідну життєво важливу інформацію і бути доступними для сприйняття дітьми. У контексті нашого дослідження діти старшого дошкільного віку мають отримувати в певній системі елементарні знання про себе, своє тіло, функції органів і систем організму. Також важливим завданням є формування в дітей навичок валеологічного мислення, здатності прогнозувати результати своєї діяльності, поведінки. На нашу думку, у процесі ознайомлення дошкільників з основами здоров'я важливо не обмежуватися лише наданням їм певного обсягу знань з даної тематики, а й розвивати в них прагнення до пізнавальної активності і практичної діяльності. Доречно вчити дітей спостерігати, оцінювати різноманітні життєві ситуації і робити власні висновки щодо необхідності дотримуватися здорового способу життя.

Кожний етап діяльності дошкільників має емоційне забарвлення і регулюється певними мотивами. У зв'язку з цим доцільно розглянути *емоційно-мотиваційне* підґрунтя процесу формування ціннісного ставлення до власного здоров'я в дітей старшого дошкільного віку.

Емоції є психічним відображенням життєвого смислу явищ і ситуацій. Вони проявляються у формі безпосереднього, пристрасного переживання, обумовленого

відношенням їх об'єктивних властивостей до потреб індивіда, і належать до процесів внутрішньої регуляції поведінки. Емоції є суб'єктивною формою прояву потреб. Вони спонукають і спрямовують діяльність для їх задоволення. Виходячи з того, що протягом життя людина постійно залучена до різноманітної діяльності, відтворює ту чи іншу поведінку, необхідно розкрити причини, що викликають активність суб'єкта, тобто мотивацію до діяльності.

М. Савчин присвятив свої дослідження вивченню динаміки мотивації поведінки особистості. Учений підкреслив доцільність підходу, що використовується в зарубіжній психології, згідно з яким при вивченні мотивації здійснюється пошук зв'язків між раціональними, мотиваційними та поведінковими аспектами складного психічного явища як цілого. Зокрема вважається, що мотивація має як особистісні, так і ситуативні детермінанти. На думку автора, є очевидним той факт, що мотивація – це процес, який пов'язує в єдине ціле особистісні та ситуативні параметри на шляху регуляції поведінки. У ній індивід реалізує домінуючий мотив через певне ставлення до навколишньої дійсності [11, с. 41].

Формуючи ціннісне ставлення до власного здоров'я в дітей старшого дошкільного віку, слід враховувати особливості їхнього психічного розвитку, зокрема наявність супідрядності мотивів. На цьому ґрунті необхідно створити умови для усвідомлення дітьми в якості домінуючого мотиву життєдіяльності прагнення до здорового, повноцінного життя.

Таким чином, емоційно-мотиваційний компонент забезпечує формування в дітей стійкого позитивного ставлення до діяльності. Мета мотивації ціннісного ставлення до власного здоров'я, на нашу думку, має полягати в необхідності:

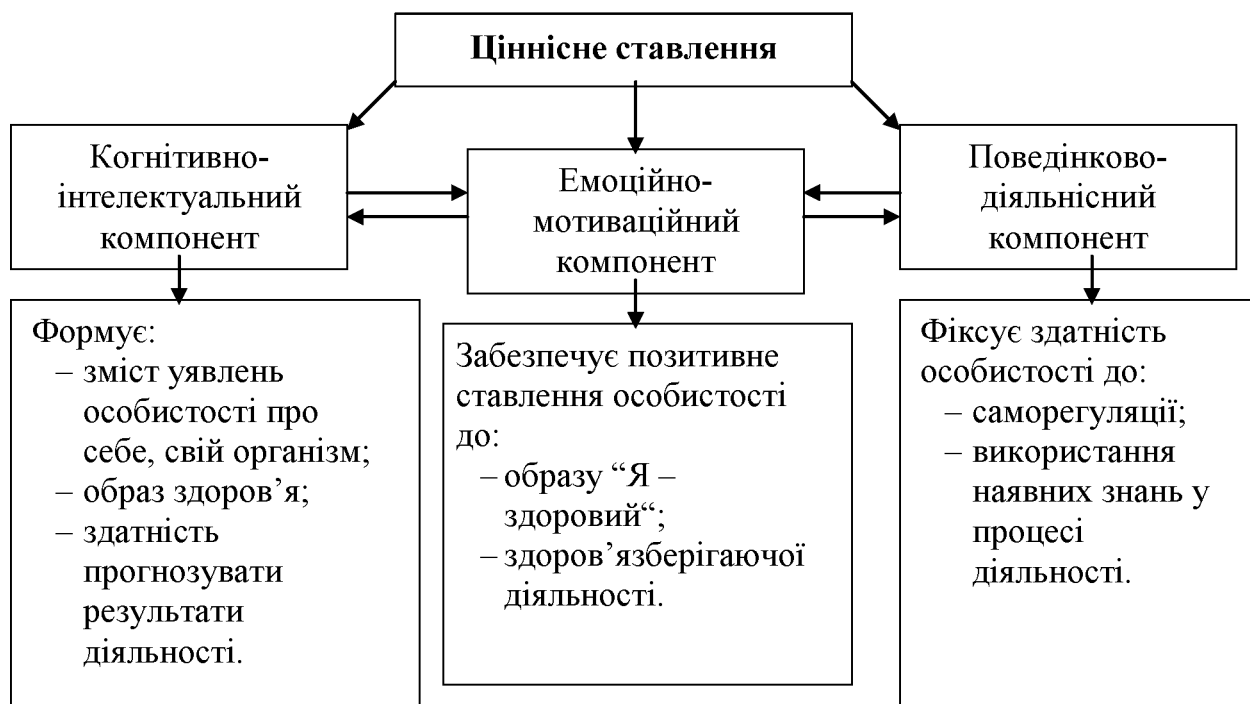
- активізувати і закріпити в дітей позитивні емоції, пов'язані зі здоровим існуванням;
- викликати інтерес до засобів підтримання здоров'я;
- активізувати бажання самостійно мислити;
- вчити знаходити причинно-наслідкові зв'язки між поведінкою і станом здоров'я;
- сформуванню стійке прагнення до самостійного піклування про власне здоров'я.

Однією з найважливіших форм вияву ціннісного ставлення дитини до об'єкта або явища є її діяльність, зумовлена різноманітними мотивами, тобто *поведінково-діяльнісний компонент* ціннісного ставлення. У психології діяльність визначається як активна взаємодія з навколишньою дійсністю, під час якої суб'єкт діяльності цілеспрямовано діє на об'єкт з метою задоволення власних потреб. Діяльність є основним способом пізнання навколишнього світу, утвердження людини в ньому.

Це твердження повною мірою можна застосувати і до розуміння дитиною стану власного здоров'я. У процесі спільної з дорослим і самостійної діяльності в неї закріплюються ті чи інші характеристики здоров'я, які згодом знаходять відображення в її свідомості. Ми припустили, що в результаті цілеспрямованого виховання педагогами і батьками в дитини формується певний образ здорової людини, якого вона зможе дотримуватися в подальшому житті.

Усе сказане вище стосовно компонентної структури ціннісного ставлення, розкритого в контексті власного здоров'я, подано у вигляді схеми 1.3.

Компонентна структура ціннісного ставлення до власного здоров'я

Отже, формуючи ціннісне ставлення до власного здоров'я в дітей старшого дошкільного віку, важливо враховувати зміст і взаємозв'язок його компонентів.

Узагальнюючи вищесказане, можна визначити, що ціннісне ставлення до власного здоров'я – це категорія, на формування якої істотний вплив має мотивація дитини на здорове існування, створення в її уявленні образу здоров'я, внутрішньої готовності до дотримання здорового способу життя. Враховуючи специфіку життєвого досвіду старших дошкільників, належну увагу необхідно надавати забезпеченню їх знаннями про основи здоров'я, себе самого, які найкращим чином сприймаються і закріплюються в різних видах дитячої діяльності: ігровій, комунікативній, предметно-практичній. Діяльність дітей має цілеспрямовано пропонуватися, мотивуватися дорослими. Для коригування діяльності вихованців необхідно ставити орієнтир на вплив наслідків їхніх дій на емоційний стан інших людей. У нашому випадку діти мають знати, що недотримання ними правил здорового існування веде до хвороби, що викликає власний негативний стан, а також стурбованість і переживання рідних людей. На думку О. Запорожця, така емоційна корекція поведінки, що визначає внутрішню детермінацію діяльності мотивом, ґрунтується на узгодженні загальної спрямованості поведінки з важливим для дитини змістом її діяльності.

Отже, аналіз теоретичних джерел і наукових досліджень у галузі філософії, психології і педагогіки щодо формування в дітей старшого дошкільного віку ціннісного ставлення до власного здоров'я дає змогу зробити такі **висновки**:

- Дошкільне дитинство є сенситивним періодом для формування в дітей ціннісного ставлення до самого себе і, зокрема, до власного здоров'я.
- Процес формування ціннісного ставлення пов'язаний із виникненням ряду ціннісних новоутворень особистості, а саме: особистісних цінностей і ціннісних орієнтацій.

- Важливою основою для формування ціннісного ставлення до власного здоров'я в дітей старшого дошкільного віку є сприйняття ними здоров'я як цінності, що в процесі життєдіяльності набуває особистісної значимості і переходить в розряд “особистісних цінностей”.
- Сформованість ціннісних орієнтацій виражається у свідомому ставленні дитини до навколишньої дійсності, що, у свою чергу, виступає чинником, який мотивує її діяльність.
- Структура ціннісного ставлення багатокомпонентна: основними є когнітивно-інтелектуальний, емоційно-мотиваційний та поведінково-діяльнісний компоненти. Тобто основною умовою для формування ціннісного ставлення є наявність знань про певну цінність, мотивації до діяльності щодо її збереження і дотримання відповідної поведінки.
- Згідно з науковими дослідженнями, вагомим новоутворенням старшого дошкільного віку є здатність до супідрядності мотивів. Це проявляється в тому, що поведінка дітей обумовлюється системою мотивів, домінуючу роль серед яких починають грати суспільні мотиви, а накопичення соціального досвіду дозволяє старшим дошкільникам засвоювати правила і норми, прийняті в суспільстві, передбачати наслідки своїх вчинків.

Література

1. Арановская-Дубовис Д.М., Зайка Е.В. Идеи А.В. Запорожца о развитии личности дошкольника // Вопросы психологии. – 1995. – № 5. – С. 87–99.
2. Бех І.Д. Біля витоків сутності особистості // Шлях освіти. – 1999. – № 2. – С. 11.
3. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2-х кн. Кн. 1: Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади / Ред. О.І. Цибульська. – К.: Либідь, 2003. – 280 с.
4. Боришевський М.Й. Духовні цінності як детермінанта громадського виховання особистості // Цінності освіти і виховання: Наук. метод. зб. / За ред. О.В. Сухомлинської. – К.: АПН України, 1997. – С. 21–25.
5. Бубнова С.С. Ценностные ориентации личности как многомерная нелинейная система // Психологический журнал. – 1999. – № 5. – С. 38–44.
6. Здравомыслов А.О. Потребности, интересы, ценности. – М.: Политиздат, 1980. – 166 с.
7. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: Наук.-метод. посіб. / Наук. ред. О.Л. Кононко. – К.: Ред. журн. “Дошкільне виховання”, 2003. – 243 с.
8. Кононко О.Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника: Автореф. дис... докт. пед наук: 19.00.07 / Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – К., 2001. – 37 с.
9. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / За ред. Л.М. Проколієнко. – К.: Рад. школа, 1989. – 608 с.
10. Мясичев В.Н. Проблема отношений человека и ее место в психологии // Вопросы психологии. – 1957. – № 5. – С. 142–144.
11. Плохій З. Валеологія та екологія у змісті дошкільної освіти / Підготовка педагогічних кадрів і діяльність навчальних закладів нового типу в системі національної освіти: досвід і перспективи розвитку: Зб. наук. пр. – Ч. 2. – Чернівці: ЦНТІ, 2002. – С. 506–512.
12. Сайко В.Д. Ценностные ориентации детей при переходе в младший школьный и подростковый возраст // Вопросы психологии. – 1986. – № 2. – С. 67–74.
13. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям. – К.: Рад. школа, 1977. – 382 с.
14. Чавчавадзе Н.З. Человек – культура – ценности // Вопросы философии. – 1981. – № 6. – С.63–67.
15. Шапар В.Б. Психологічний тлумачний словник. – Х.: Прапор, 2004. – 640 с.
16. Шорохова Е.В. Психологический аспект проблемы личности // Теоретические проблемы психологии личности / Под ред. Е.В. Шороховой. – М.: Наука, 1974. – С. 3–33.

References

1. Aranovskaia-Dubovys D.M., Zayka E.V. Ydey A.V. Zaporozhtsa o razvytyy lychnosty doshkolnyka // Voprosy psykholohyy. – 1995. – № 5. – S. 87–99.
2. Bekh I.D. Bilia vytokiv sutnosti osobystosti // Shliakh osvity. – 1999. – № 2. – S. 11.

3. Bekh I.D. Vychovannia osobystosti: U 2-kh kn. Kn. 1: Osobystisno-orientovani pidkhd: teoretyko-tekhnolohichni zasady / Red. O.I. Tsybul'ska. – K.: Lybid, 2003. – 280 s.
4. Boryshevskiy M.I. Dukhovni tsinnosti yak determinanta hromad'skoho vychovannia osobystosti // Tsinnosti osvity i vychovannia: Nauk. metod. zb. / Za red. O.V. Sukhomlyns'koi. – K.: APN Ukrainy, 1997. – S. 21–25.
5. Bubnova S.S. Tsennostnye oryentatsyy lychnosty kak mnohomernaia nelyneinaia systema // Psykholohycheskyi zhurnal. – 1999. – № 5. – S. 38–44.
6. Zdravomyslov A.O. Potrebnosty, ynteresy, tsennosty. – M.: Polytyzdat, 1980. – 166 s.
7. Komentar do Bazovoho komponenta doshkilnoi osvity v Ukraini: Nauk.-metod. posib. / Nauk. red. O.L. Kononko. – K.: Red. zhurn. "Doshkilne vychovannia", 2003. – 243 s.
8. Kononko O.L. Psykholohichni osnovy osobystisnogo stanovlennia doshkilnyka: Avtoref. dys... dokt. ped nauk: 19.00.07 / Instytut psykholohii im. H.S. Kostiuka APN Ukrainy. – K., 2001. – 37 s.
9. Kostiuk H.S. Navchalno-vychovnyi protses i psykhychnyi rozvytok osobystosti / Za red. L.M. Prokoliienko. – K.: Rad. shkola, 1989. – 608 s.
10. Miasyshchev V.N. Problema otnosheni cheloveka y ee mesto v psykholohyy // Voprosy psykholohyy. – 1957. – № 5. – S. 142–144.
11. Plokhii Z. Valeolohiia ta ekolohiia u zmisti doshkilnoi osvity / Pidhotovka pedahohichnykh kadriv i diialnist navchalnykh zakladiv novoho typu v systemi natsionalnoi osvity: dosvid i perspektyvy rozvytku: Zb. nauk. pr. – Ch. 2. – Chernivtsi: TsNTI, 2002. – S. 506–512.
12. Saiko V.D. Tsennostnye oryentatsyy detei pry perekhode v mladshyi shkolnyi y podrostkovyi vozrast // Voprosy psykholohyy. – 1986. – № 2. – S. 67–74.
13. Sukhomlynskyi V.A. Serdtse ot'daiu detiam. – K.: Rad. shkola, 1977. – 382 s.
14. Chavchavadze N.Z. Chelovek – kultura – tsennosty // Voprosy fylosofyy. – 1981. – № 6. – S. 63–67.
15. Shapar V.B. Psykholohichni tлумachnyi slovnyk. – Kh.: Prapor, 2004. – 640 s.
16. Shorokhova E.V. Psykholohycheskyi aspekt problemy lychnosty // Teoretycheskye problemy psykholohyy lychnosty / Pod red. E.V. Shorokhovi. – M.: Nauka, 1974. – S. 3–33.

Одержано статтю: 09.08.2017

Прийнято до друку: 12.09.2017

УДК: 37.015.31:316.42]:7.012
DOI: 10.15330/esu.11.154-160

Лю Сінь,

аспірантка, Національний педагогічний
Університет імені М.П. Драгоманова (м.Київ,
Україна)

Liu Sin,

Postgraduate, National Pedagogical Dragomanov
University (Kyiv, Ukraine)
npu_kafsocped@ukr.net

ДИЗАЙН-МИСТЕЦТВО В СТРУКТУРІ СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

DESIGN ART IN STRUCTURE OF SOCIAL-EDUCATIONAL ACTIVITY

У даній статті вперше розкрито деякі педагогічні аспекти виховної позанавчальної роботи з використанням дизайну-мистецтва. Представлено загальний опис можливості і доцільності реалізації педагогічних завдань дизайнерської діяльності, яка включає особливі функції актуалізації інтересу в студентів до виховної роботи та реалізації творчих потреб. Доведено, що органічне поєднання в соціально-виховному процесі одного із видів мистецтва – дизайну і формування соціальної особистості студента сприяють як особистій орієнтації студентів освітнього середовища, так і професійній орієнтації, що реалізується в діяльності майбутнього педагога-організатора, котрий володіє мистецтвом дизайну як засобом педагогічного впливу на особистість студента.

Ключові слова: соціальне виховання, соціально-виховна діяльність, дизайн-мистецтво, дизайнерська діяльність, позааудиторна робота, майбутній педагог-організатор.